

**ANALIZA STATISTICĂ COMPARATIVĂ PRIVIND IMPLICAREA ÎN
ACTIVITATEA DE ANTREPRENORAT A FEMEILOR ȘI BĂRBAȚILOR**

Cristina TURCU, *studentă, Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți*

Conducător științific: **Irina MOVILĂ**, *dr. hab., conf. univ.*

Résumé: *Les statistiques de la main-d'œuvre ou des ressources de main-d'œuvre comprennent un grand nombre d'indicateurs qui caractérisent la répartition de la population selon la participation à l'activité économique, la population occupée par*

type d'activité économique, la répartition et la mobilité des salariés, la part des femmes employées par type d'activité économique. activités, etc. Les ressources en main-d'œuvre du pays, tant pour les femmes que pour les hommes, comprennent la population en âge de travailler moins la population en âge de travailler mais incapable de travailler plus la population en âge de travailler mais en âge de travailler.

Suite à l'analyse comparative sur l'implication des femmes et des hommes dans l'entrepreneuriat, nous remarquons que les hommes ont une priorité plus élevée dans l'entrepreneuriat par rapport aux femmes. Mais je mentionne qu'avec le temps, l'implication des femmes dans l'entrepreneuriat est en constante augmentation.

Mots-clés: *femmes, hommes, entrepreneuriat féminin, entrepreneuriat masculin, femmes d'affaires, main-d'œuvre, participation politique.*

Implicarea în activitatea de antreprenoriat a femeilor și bărbaților este la ziua de azi o temă foarte actuală.

Antreprenor poate fi:

- orice cetățean al Republicii Moldova care nu este îngrădit în drepturi, în modul stabilit de prezenta Lege și de alte acte legislative;
- orice cetățean străin sau apatrid, în conformitate cu legislația în vigoare;
- un grup de cetățeni sau de apatrizi (un grup de parteneri) din care se constituie antreprenorul colectiv;
- orice persoană juridică sau fizică în conformitate cu scopurile sale principale și cu legislația. [1, p. 4]

Cercetările efectuate de savanții americani Reynolds, Hay și Camp (1999) au demonstrat că 1/3 a diferențelor în rata creșterii economice se datorează deosebirilor în nivelul dezvoltării antreprenoriatului în fiecare țară. În susținerea acestor concluzii, savanții Zacharakis, Shepers (2000) au analizat 16 țări dezvoltate și au descoperit că activitatea antreprenorială este responsabilă pentru aproximativ 50% din cauzele diferențelor în rata creșterii produsului național brut pentru fiecare țară. [3, p. 5]

Antreprenoriatul feminin în Republica Moldova este în extindere. În 2017, circa 33,9% din întreprinderi erau deținute sau gestionate de femei, cotă ce este cu 6,4 p. p. mai mare decât cea înregistrată în 2009. [4, p. 19]

Femeile rareori dețin afaceri de dimensiuni mijlocii și mari (circa 1,3%). Obstacole cum ar fi nivelul scăzut de capital inițial și finanțare bancară, lipsa de timp determină femeile să înceapă afaceri în medie de 2 ori mai mici. Acest fapt le dezavantajează și le plasează în condiții inegale de activitate, ceea ce se transpune într-un nivel mai jos al profitabilității (cu circa 60%) și al productivității (cu circa 18%) [4, p. 19]. Totodată, ramurile preferate de femei sunt comerțul cu amănuntul și serviciile, care, de multe ori, sunt percepute ca fiind mai puțin importante pentru dezvoltare și creștere economică decât, de exemplu, sectorul TIC sau industria. Implicarea tinerilor în activitățile de antreprenoriat rămâne a fi redusă și în scădere. Îmbătrânirea populației și emigrarea tinerilor din țară au determinat diminuarea, în perioada 2009-2017, a ratelor de participare a tinerilor la activitățile de antreprenoriat până la 14,4% (cu 8,3 p.p. mai puțin). Prezența redusă a tinerilor în activitățile de antreprenoriat, determină îmbătrânirea unor sectoare importante pentru economia națională. În sectorul agricol și cel industrial, 30% și, respectiv, 40% din afaceri sunt de-

ținute de antreprenori cu vârsta mai mare de 55 ani. Participarea femeilor tinere la activitățile de antreprenariat este și mai joasă (circa 14,1%). Din cauza insuficienței mijloacelor financiare, femeile tinere deschid preponderent afaceri micro (92%), care sunt expuse, în general, unor vulnerabilități sporite. Circa 7 din 10 antreprenori din țară dețin studii superioare universitare.

Deși numărul femeilor ce dețin diplomă de studii superioare la nivel național este mai mare (cu 22,5 p.p.), în activitățile de antreprenariat prezența acestora este sub nivelul înregistrat de bărbați (cu 0,5 p.p. mai puțin). Spiritul antreprenorial redus, stereotipurile și lipsa unor modele feminine în afaceri demobilizează femeile să urmeze calea antreprenorială. Acest tablou indică existența unui potențial educațional feminin, care, în caz de valorificare și completare cu abilități antreprenoriale și cunoștințe în domeniul inițierii unei afaceri, ar putea rezulta în inegalități de gen mai mici [4, pp. 19-20]

Femeilor de afaceri le este dificil să combine viața de familie cu cea profesională. Comparativ cu bărbații antreprenori, ponderea femeilor antreprenoare căsătorite este cu 10,2 p.p. mai mică, a celor divorțate – de 2 ori mai mare, iar a celor cu copii mai mici de vârsta de 7 ani – cu 7,9 p.p. mai mică. Totodată, pe cât nivelul de sofisticare a întreprinderii crește cu atât mai mult crește ponderea femeilor necăsătorite și divorțate. Insuficiența serviciilor de educație timpurie constrâng și mai mult posibilitățile femeilor de a se implica în afaceri. Peste jumătate din antreprenorii care au copii cu vârsta mai mică de 7 ani apelează la instituțiile de educație timpurie. Femeile, mai frecvent decât bărbații, apelează la serviciile instituțiilor respective (cu 1,4 p.p. mai mult) și la serviciile bonelor (cu 2,5 p.p. mai mult), iar uneori sunt nevoite să lase copiii singuri fără supraveghere pe durata orelor de muncă [4, p. 19].

Companiile deținute de femei înregistrează profituri de circa 2,6 ori mai mici, venituri din vânzări de aproape 2 ori mai mici și un nivel al productivității muncii – cu 17,5% mai mic, comparativ cu cel deținut de bărbați. Diferențele cele mai mari se atestă în rândul întreprinderilor micro și mici deținute de femei (de circa 60% și, respectiv, 20%). Nivelul scăzut de capital inițial, finanțarea bancară insuficientă, lipsa de timp, diferențele în modalitățile de dobândire a întreprinderilor determină femeile să înceapă afaceri de 2 ori mai mici decât bărbații, poziționându-le în condiții inegale de activitate. Aceste obstacole creează dezavantaje competitive pentru companiile deținute de femei și se traduc în rezultate economico-financiare mai scăzute. În același timp, în condiții egale de activitate, diferențele între întreprinderile deținute de femei și bărbați aproape că dispar, iar în unele situații femeile antreprenoare demonstrează rezultate mai bune. În întreprinderile mari diferențe de gen în ce privește venitul din vânzări și productivitatea muncii nu se evidențiază.

Totodată, în două ramuri ale economiei (*hoteluri și restaurante și agricultură*) întreprinderile deținute de femei au ajuns sau au depășit veniturile din vânzări și profitul înregistrat de întreprinderile deținute de bărbați, iar în comerțul cu ridicata, industrie și agricultură întreprinderile deținute de femei au înregistrat valori mai mari ale productivității muncii. [4, p. 21]

Pe piața forței de muncă, în sectorul privat, activează mai mulți bărbați decât femei (circa 54% bărbați și 46% femei). Cele mai masculinizate ramuri ale economiei

naționale rămân a fi construcțiile (cota bărbaților – 83%), transportul și depozitarea (82%), comerțul cu ridicata și agricultura (cu câte 66%). Promovarea antreprenoriatului feminin ar putea contribui la diminuarea diferențelor de gen prezente pe piața muncii, inclusiv în sectoarele puternic masculinizate. În întreprinderile deținute de femei, în calitate de angajate predomină femeile (61% – femei, 39% – bărbați), iar în întreprinderile conduse de bărbați – bărbații (41% – femei, 59% – bărbați). Această constatare este valabilă pentru toate ramurile economice unde persistă problema suprareprezentării bărbaților. Chiar de la etapa de inițiere a afacerii, femeile nimeresc în condiții inegale de activitate comparativ cu partenerii lor de sex masculin. Femeile încep activitatea de antreprenoriat de la afaceri mai mici decât bărbații (de la 4 salariați comparativ cu 7 salariați), ceea ce determină ca acestea să dețină ulterior în medie întreprinderi de aproape 2 ori mai mici (7 salariați comparativ cu 12 salariați). Din cauza acestor diferențe, în întreprinderile deținute de femei activează circa 23% din totalul salariaților, iar în întreprinderile deținute de bărbați – circa 77%. Faptul că femeile încep de la afaceri mai mici reprezintă punctul de pornire a diferențelor de gen care se manifestă ulterior în activitatea de antreprenoriat. Întreprinderile mici sunt entitățile care întâmpină cele mai multe dificultăți: surse financiare proprii limitate, acces restrâns la credite, la utilaje, inovații și tehnologii moderne.

Toate acestea se transpun în rezultate economico-financiare mai scăzute și creează decalaje între afacerile deținute de femei și cele deținute de bărbați. Promovarea antreprenoriatului feminin poate contribui la creșterea mai rapidă a numărului locurilor de muncă în economia națională. De la înființare, mărimea medie a unei întreprinderi deținute de femei a crescut cu circa 84%, pe când mărimea medie a unei afaceri deținute de bărbați – cu circa 78%. Datorită faptului că afacerile femeilor s-au dezvoltat mai rapid, diferențele de gen în ce privește mărimea întreprinderii s-au diminuat în timp cu circa 5 p.p. A sporit numărul locurilor de muncă aproape în toate sectoarele economiei, însă cel mai rapid s-au extins întreprinderile din ramura informațiilor și comunicațiilor și industriei, unde, în perioada de la lansarea afacerilor până în 2017, numărul salariaților a crescut aproape de 3 ori. Unica ramură care a regresat a fost cea a agriculturii, unde numărul mediu de salariați per întreprindere s-a diminuat cu circa 22%, fapt legat de productivitatea joasă a sectorului și nivelul scăzut de remunerare.

Cele mai mari salarii sunt oferite angajaților din ramura tehnologiei informației și comunicațiilor (de circa 2 ori mai mare decât media pe economie), iar cele mai mici – angajaților din sectorul agricol (aproape de 2 ori mai mici decât media pe economie). Totodată, nivelul remunerării depinde de mărimea întreprinderii și forma proprietății: în întreprinderile mari salariile sunt cu circa 47% mai mari decât în cele formate din 0-1 salariați, iar în întreprinderile cu participarea capitalului străin – cu circa 77% mai mari decât în cele cu capital privat autohton, atragerea investitorilor străini contribuind la creșterea salariilor în economie.

În medie, femeile antreprenoare oferă salarii mai mici angajaților decât bărbații antreprenori (cu circa 6%). Însă doar în întreprinderile mai mari de 250 salariați, femeile antreprenoare oferă salarii mai mici decât bărbații antreprenori (cu 31%), diferență ce se reflectă la nivel național și poziționează femeile antreprenoare mai jos față de bărbații antreprenori după nivelul remunerării. În întreprinderile micro,

mici și mijlocii salariile medii acordate de femeile de afaceri depășesc salariile medii acordate de bărbații antreprenori.

Participarea politică a femeilor depinde de un șir de factori, precum: cunoașterea drepturilor și revendicarea lor; accesul la informații privind legile, politicile, structurile care le „guvernează” viața; încrederea în sine, stima de sine înaltă și capacitatea de a provoca și confrunța (în caz de necesitate) structurile de stat; cunoașterea instituțiilor/ organizațiilor care să le acorde suport și modele de rol pozitive; existența unui mediu politic, legal, economic și cultural care le-ar permite să se angajeze plenar în procesele de luare a deciziilor.

Alți factori demni de a fi luați în calcul sunt:

- dependența economică și lipsa resurselor financiare adecvate;
- oportunități diferite de angajare în câmpul muncii (și, implicit, de dezvoltare a carierei);
- atitudini discriminatorii și stereotipuri negative perpetuate în familie și în viața publică; suprasolicitarea cu responsabilități casnice; intimidare, hărțuire și violență.

Dincolo de cadrul legislativ, obstacolele sociopolitice pe care femeile le întâmpină în cursa către forurile decizionale sunt, în linii mari, următoarele:

- predominanța unui model masculin asociat succesului politic și vieții politice în general (în spațiul postcomunist, personajul politic se identifică cu o serie de atribute din care nu face parte nici măcar calitatea de familist);
 - desemnarea bărbaților ca fiind „capul familiei” în toate domeniile sociale, economice și politice; un suport limitat din partea partidelor politice, care se reflectă prin resursele financiare și umane limitate alocate în campanie și prin grad scăzut de încredere;
 - disponibilitate mică a partidelor politice de a colabora cu organizații de femei;
 - interesul bărbaților ca femeile să nu intre în concurență cu ei pentru posturile de conducere;
 - absența unui stimul politic și social pentru un sistem de educare și instruire în domeniul leadershipului pentru femei, care să orienteze tinerele către viața politică;
 - lipsa modelelor și a sprijinului din partea femeilor aflate la putere.
- Dificil de surmontat sunt și obstacolele de natură socioeconomică:
- femeile sunt în mare măsură dependente financiar de bărbați;
 - femeile nu dispun de resursele necesare sau de rețelele economice capabile să le susțină într-o cursă electorală;
 - femeile nu dispun de resurse de timp, care sunt net diminuate datorită dublei obligativități (familiale și profesionale).

Un al treilea tip de probleme cu care se confruntă femeile dornice să intre în activitatea politică sunt cele de natură ideologică și culturală:

- în multe societăți, patternurile culturale dominante sunt cele tradiționale, care atribuie roluri sociale predeterminate (femeia fiind responsabilă de îngrijire, casă, copii, spațiul privat în general, iar bărbatul fiind responsabil în spațiul public);
- relații de putere inegale între femei și bărbați în familie;
- neîncredere în reușita a femeilor ce participă la alegeri;

- percepția femeilor că politica este „murdară”, „dură”, de unde și interesul scăzut pentru aceasta;
- teama de violență, hărțuire, critici și divorț;
- felul în care media tratează femeile din spațiul politic (de obicei, presa impune o imagine atipică pentru femeia ce intră în viața politică).

Reprezentarea femeilor în procesul de luare a deciziilor este foarte neuniformă în Republica Moldova. În anul 2008, la nivelul autorităților publice locale, femeile nu și-au extins reprezentarea în structurile de conducere. În același timp, la nivelul consilierilor – atât locali, cât și raionali, numărul femeilor s-a extins. La nivel local, singura poziție unde femeile sunt mai numeroase decât bărbații este cea de consultant/specialist, aflată la baza piramidei ierarhice. La capitolul putere legislativă, începând cu alegerile parlamentare din anul 2009, conjunctura actuală este mai favorabilă pentru femei. Astfel, numărul deputatelor în Parlament a fost în creștere. Reprezentarea femeilor în forurile executive din Republica Moldova este neuniformă, chiar dacă printre angajații ministerelor și ai altor autorități ale administrației centrale exista un echilibru de gen, pe măsură ce se înaintează pe scara ierarhică, numărul femeilor în poziții decizionale scade comparativ cu cel al bărbaților.

Tabelul 1. Nivelul de reprezentare a femeilor în Parlamentul Republicii Moldova, 1990-2010

Mandatul în Parlament	Numărul femeilor în Parlament	Procentul de reprezentare
1990-1993	12 din 380	3,8
1994-1998	5 din 101	4,9
1998-2001	9 din 101	8,9
2001-2005	16 din 101	15,8
2005-2009	21 din 101	20,9
2009-2010	26 din 101	25,7
2010-2014	19 din 101	18,8

Sursa: prelucrat de autor pe baza sursei [5]

În evaluările complexe vizând șansele accederii femeilor la funcții decizionale (monitorizările de gen efectuate sistematic de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare), analiza listelor electorale ocupă un loc semnificativ. Diagrama 2 ilustrează ponderea femeilor în rândul candidaților în interiorul fiecărui grup (de zece poziții) la ultimele șase scrutine parlamentare.

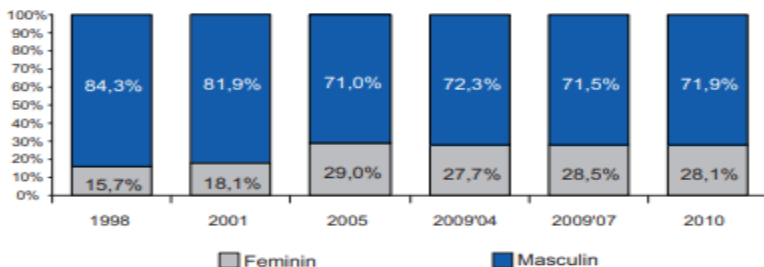

Figura 1. Componența de gen a listelor de candidați la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova

La ultimele patru scrutine parlamentare, proporția candidatelor – deși a ajuns în medie la 29% (în 2005) – a rămas neschimbată, ba chiar a scăzut un pic (vedeți diagrama de mai sus). În pofida faptului că proporția femeilor în rândul candidaților pentru alegerile parlamentare nu a crescut la ultimele patru scrutine, proporția generală de reprezentare este aproape de 30 la sută, ceea ce poate fi considerat drept un progres. Însă atunci când se analizează poziționarea candidatelor pe listele partidelor, situația este foarte dezechilibrată. Astfel, există partide care au o pondere semnificativă a femeilor în rândul candidaților, dar acestea sunt plasate pe locuri mai puțin eligibile, adică cu mai puține șanse de a accede la o funcție decizională sau alta.

Concluzii: La etapa actuală implicarea femeilor și bărbaților în activitatea de antreprenariat este extrem de solicitată. La momentul dat în activitatea de antreprenariat se manifestă mai mult bărbații decât femeile, probabil că femeile au o mai mare frică de responsabilitate. Cert este faptul că odată cu trecerea timpului se observă și implicarea femeilor în activitatea de antreprenariat, ceea ce denotă faptul că și femeile au posibilități și capacități antreprenoriale. În Republica Moldova predomină întreprinderile mici și mijlocii ghidate/coordonate de femei, pe când întreprinderile mai mari sunt în posesia bărbaților.

Bibliografie:

1. L E G E cu privire la antreprenariat și întreprinderi nr. 845-XII din 03.01.1992 [online] [citată 15.03.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17094&lang=ro
2. MOVILĂ, Irina. *Statistica teoretică și economică: Manual pentru studenții profilului economic*. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2015. 246 p. ISBN 978-9975-50-160-6
3. CHIȘLARI, Elena. *Antreprenoriatul: Diversitatea metodelor și mecanismelor de realizare*. Chișinău: Editura ASEM, 2005. 217 p. ISBN 9975-75-311-0
4. NICOARĂ, Rodica. *Raport analitic privind participarea femeilor și bărbaților în activitatea de antreprenariat* [online] [citată 15.03.2021]. Disponibil: https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Antreprenoriat_feminin/Antreprenoriat_Femei_Barbatii_2020.pdf
5. TERZI-BARBAROȘIE, Daniela. *Raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului European* [online] [citată 15.03.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/1680599098>